

**Wyrok z dnia 25 listopada 2004 r.**

**III UK 151/04**

**Sądy w postępowaniu w sprawie o jednorazowe odszkodowanie pieniężne nie mogą dokonywać ustaleń co do tego, czy zmarły żołnierz bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do utrzymania rodziców, jeżeli ta kwestia prejudycjalna została przesądzona prawomocnym wyrokiem sądu odmawiającym rodzicom zmarłego żołnierza prawa do renty rodzinnej.**

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca), Sędziowie SN:  
Zbigniew Hajn, Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 listopada 2004 r. sprawy z wniosku Ewy K. i Stanisława K. przeciwko Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu w K. o jednorazowe odszkodowanie pieniężne, na skutek kasacji wnioskodawcy Stanisława K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 11 lutego 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

### **U z a s a d n i e**

Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w K. decyzją z dnia 2 lutego 2001 r. odmówił wnioskodawcom Ewie i Stanisławowi K. prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku ich syna Sławomira K. z dnia 19 czerwca 1998 r., pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej. Powołując w podstawie prawnej decyzji art.1 i art. 6 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (jednolity tekst: Dz.U. z 1985 r. Nr 53, poz. 342 ze zm.) oraz § 15 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 października 1976 r. w sprawie postępowania o odszkodowanie w razie wypadku lub choroby pozostającej w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 36, poz. 212) Wojewódzki Sztab Wojskowy stwierdził, iż wnioskodawcy nie spełniają zasadniczej przesłanki nabycia

prawa do dochodzonego świadczenia, jako że nie spełniają warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej po zmarłym, co potwierdzone zostało prawomocnymi wyrokami Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu z dnia 29 grudnia 1999 r. [...] i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 kwietnia 2000 r. [...].

Wnioskodawcy Ewa i Stanisław K. odwołali się od decyzji Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w K. do Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu, domagając się zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia poprzez potwierdzenie ich uprawnień do dochodzonego świadczenia i zarzucili, że wbrew stanowisku pozwanego spełniają przesłanki warunkujące nabycie prawa do jednorazowego odszkodowania po zmarłym synu Sławomirze K., co w szczególności dotyczyć miało odwołującego Stanisława K. będącego w chwili śmierci syna inwalidą II grupy, przy podkreśleniu, że zmarły przyczyniał się do utrzymania rodziców, pomagając w prowadzeniu gospodarstwa rolnego.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu wyrokiem z dnia 25 sierpnia 2003 r. [...] oddalił odwołanie. Na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego Sąd Okręgowy ustalił, że syn wnioskodawców Sławomir K. urodzony 19 listopada 1977 r. został powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej w Jednostce Wojskowej [...] w S. Od 6 marca do 7 kwietnia 1998 r. syn odwołujących się przebywał na zgrupowaniu w miejscowości K. koło P., 19 czerwca 1998 r. uległ wypadkowi samochodowemu na terenie garnizonu D. Z powodu doznanych urazów zmarł w Centralnym Szpitalu Klinicznym Wojskowej Akademii Medycznej w W. w dniu 27 czerwca 1998 r. Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w L. postanowieniem z dnia 20 lipca 1998 r. [...] wobec niestwierdzenia ustawowych znamion czynu zabronionego umorzyła śledztwo w sprawie zaistniałego wypadku. Następnie w dniu 24 września 1998 r. Wojewódzki Sztab Wojskowy w T. potwierdził, że wypadek jakiemu uległ Sławomir K., jest wypadkiem pozostającym w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową.

Powyższe skutkowało wystąpieniem przez odwołujących Ewę i Stanisława K. z żądaniem potwierdzenia ich uprawnień do renty rodzinnej po zmarłym synu, skierowanym do ZUS Oddziału w O. Decyzją z dnia 9 listopada 1998r. organ rentowy odmówił wnioskodawcom prawa do tego świadczenia. Wniesione zaś od tej decyzji

odwołanie do Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu skutkowało wydaniem w dniu 29 grudnia 1999 r. [...] wyroku w którym oddalone zostało odwołanie Ewy K., przy jednoczesnej zmianie zaskarżonej decyzji w odniesieniu do wnioskodawcy Stanisława K. i potwierdzeniu uprawnień do dochodzonego świadczenia rentowego.

Od powyższego wyroku w części uwzględniającej żądanie Stanisława K. została wniesiona apelacja ZUS Oddziału w O. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie w dniu 7 kwietnia 2000 r. [...] zmienił kwestionowaną przez organ rentowy część rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji i oddalił również odwołanie Stanisława K. Ostatecznie więc wyżej powołane prawomocne wyroki sądowe stanowiły o braku uprawnień Ewy i Stanisława K. do renty rodzinnej, przewidzianej w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Przedłożenie zaś przez wnioskodawców w Wojewódzkim Sztabie Wojskowym w K. odpisów wyżej powołanych orzeczeń skutkowało wydaniem zaskarżonej w niniejszym postępowaniu decyzji z dnia 2 lutego 2001 r. W świetle powyższych ustaleń Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu uznał żądanie odwołania za nieuzasadnione, a zaskarżoną decyzję Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego za trafną i odpowiadającą prawu, dzieląc w ocenie prawnej sprawy stanowisko pozwanego co do niespełnienia przez odwołujących się koniecznych przesłanek nabycia prawa do dochodzonego jednorazowego odszkodowania pieniężnego przewidzianych w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową. Sąd Okręgowy podkreślił prejudycjalny charakter wyroków sądowych w sprawie o ustalenie uprawnień odwołujących się do renty rodzinnej po zmarłym synu, jako stojący na przeszkodzie w prowadzeniu w niniejszym postępowaniu postępowania dowodowego na okoliczność ustalenia faktów objętych tymi orzeczeniami.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżony został przez wnioskodawcę Stanisława K. Wnioskodawca wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez potwierdzenie jego uprawnień do jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tytułu śmierci syna, zarzucił, że wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji w powołanych przez ten Sąd uprzednio toczonych postępowaniach sądowych, nie doszło do negatywnego dla niego przesądzenia uprawnień do renty rodzinnej, skoro podstawą oddalenia jego odwołania w tych sprawach był wyłącznie fakt pobierania przez niego

renty inwalidzkiej według II grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia, co wykluczało zbieg tej renty z dochodzoną wówczas rentą rodzinną.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z 11 lutego 2004 r. [...] oddalił apelację. Sąd drugiej instancji uznał wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu z dnia 25 sierpnia 2003 r. za trafny i odpowiadający prawu.

Sąd drugiej instancji na wstępie zauważył, że podstawę prawną zgłoszonego przez wnioskodawcę roszczenia - wobec niekwestionowania przez pozwanego charakteru śmiertelnego wypadku Sławomira K., jako wypadku pozostającego w związku z pełnieniem przez niego czynnej służby wojskowej - stanowił art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, przewidujący prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego dla rodziców zmarłego żołnierza pod warunkiem, że w dniu jego śmierci spełniali przesłanki konieczne do uzyskania renty rodzinnej określonej w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, albo w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Porównując zaś obie te regulacje prawne (art. 44 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin - jednolity tekst: Dz.U z 1983 r. Nr 13, poz. 68 ze zm., jak i art. 24 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin - Dz.U z 1994 r. Nr 10, poz. 36 ze zm.) należało dojść do wniosku, że w każdym przypadku, odsyłają one z kolei do przepisów emerytalno-rentowych pracowników i ich rodzin, co w tym wypadku należy odnieść do art. 42 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Tymczasem - jak trafnie ustalił Sąd pierwszej instancji - spełnienie przez odwołującego się Stanisława K. przesłanek określonych w wyżej powołanym przepisie ocenione zostało negatywnie w uprzednio toczonym z jego udziałem postępowaniu sądowym. Odmowa uwzględnienia jego żądania miała charakter czysto merytoryczny, nie zaś formalny związany z rzekomym brakiem możliwości pobierania przez Stanisława K. świadczenia w zbiegu. Jakkolwiek omawiane orzeczenia, nie wywołały stanu *resi iudicatae* (art. 366 k.p.c.) w niniejszym postępowaniu sądowym, to jednak - jak słusznie uznał to Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu - ich moc wiążąca (art. 365 § 1 k.p.c.) stanowiła o związaniu nimi tego Sądu, skutkiem czego było ograniczenie możliwości dowodzenia faktów, objętych tymi niewątpliwie prejudycjalnymi wyrokami

(inna rzecz, że sam odwołujący się żadnej inicjatywy dowodowej w niniejszym postępowaniu nie wykazywał).

Wnioskodawca zaskarżył powyższy wyrok kasacją, zarzucając w niej naruszenie przepisów postępowania, a w szczególności art. 365 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że ustalenia prawomocnych wyroków Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 29 grudnia 1999 r. i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 kwietnia 2000 r. wiążą Sąd pierwszej i drugiej instancji w niniejszym postępowaniu i ograniczają postępowanie dowodowe w sprawie, mimo że nie zachodzi tożsamość podmiotowa w niniejszym postępowaniu i w sprawach wyżej wymienionych.

Wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie niniejszej sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Zdaniem wnioskodawcy stanowisko Sądu pierwszej i drugiej instancji nie jest zasadne. U podstaw poprzedniego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie legły niewiarygodne zdaniem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie twierdzenia Stanisława K., co było jego źródłem utrzymania w okresie objętym sporem. Ta kwestia była decydująca dla rozstrzygnięcia sprawy [...] w sposób negatywny dla wnioskodawcy. Zważyć należy, że organem rentowym w sprawie [...] był Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O., a nie Wojewódzki Sztab Wojskowy w K. - organ rentowy w niniejszej sprawie.

Z powyższych względów nie można twierdzić, że wyroki Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 29 grudnia 1999 r. [...] i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 kwietnia 2000 r. [...] mają charakter prejudycjalny dla niniejszej sprawy w myśl art. 365 § 1 k.p.c. i wykluczają prowadzenie jakiegokolwiek postępowania dowodowego w niniejszej sprawie w kierunku ustalenia, czy wnioskodawca był utrzymywany przez swojego syna, czy też nie, tym bardziej, że nie zachodzi tożsamość stron z poprzednich postępowań i w niniejszej sprawie. Redakcja przepisu art. 365 § 1 k.p.c. wskazuje jednoznacznie, że prawomocne orzeczenie ma moc wiążącą tylko pomiędzy tymi samymi stronami. A zatem brak jest związania poprzednimi wyrokami w niniejszej sprawie ponieważ toczyła się ona pomiędzy wnioskodawcą i zupełnie inną stroną.

W niniejszej sprawie zachodzi zatem konieczność rozstrzygnięcia kwestii, czy wcześniejsze orzeczenia sądowe mają moc wiążącą i prejudycjalny charakter w postępowaniach toczących się tylko pomiędzy tymi samymi stronami, czy też ta moc wiążąca dotyczy także innych postępowań toczących się z udziałem tylko jednej strony.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 365 § 1 k.p.c. stanowiącego, że orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. W rozpoznawanej sprawie jest niesporne, że prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 kwietnia 2000 r. [...] oddalone zostało ostatecznie odwołanie Stanisława K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w O. odmawiającej mu prawa do renty rodzinnej po synu zmarłym w wyniku wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej. W stosunku do Ewy K. odwołanie od powyższej decyzji zostało oddalone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnobrzegu z dnia 29 grudnia 1999 r. [...]. Z wyżej powołanych prawomocnych wyroków sądowych wynika, że rodzicom zmarłego żołnierza nie przysługuje renta rodzinna ponieważ żołnierz bezpośrednio przed śmiercią nie przyczynił się w sposób istotny do ich utrzymania.

W rozpoznawanej sprawie jest sporne, czy prawomocny wyrok sądu odmawiający rodzicom prawa do renty rodzinnej po żołnierzu zmarłym w wyniku wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej, wiąże - na zasadzie art. 365 § 1 k.p.c. - inny sąd rozpoznający odwołanie rodziców od decyzji wojskowego organu rentowego odmawiającej im prawa do jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tytułu śmiertelnego wypadku w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej przez ich syna. Należy w związku z tym stwierdzić, że zgodnie z przepisem art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową jednorazowe odszkodowanie pieniężne przysługuje między innymi rodzicom żołnierza zmarłego wskutek wypadku pozostającego w związku ze służbą wojskową, jeżeli w dniu śmierci żołnierza spełniali warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, określone w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin albo w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Przepis art. 24 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin w stanie prawnym obowiązującym w dacie wypadku i śmierci Sławomira K., tj. w dniach 19 i 27 czerwca 1998 r. przewidywał, że

renta rodzinna przysługuje na zasadach i w wysokości określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, czyli odsyłał do 42 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Podobnie czynił przepis art. 44 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, który stanowił, że członkami rodziny uprawnionymi do świadczeń są: dzieci, wnuki, rodzeństwo, małżonek i rodzice, jeżeli spełniają warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Przepis art. 42 pkt 1 tej ustawy stanowił zaś, że rodzice mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli pracownik (emeryt lub rencista) bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do ich utrzymania.

Z powołanych przepisów wynika jednoznacznie, że rodzicom przysługuje prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, tylko wówczas, gdy w dniu śmierci żołnierza spełniali warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, w tym warunek, aby żołnierz bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do ich utrzymania. Wymaga zatem wyjaśnienia, czy w świetle przepisu art. 365 § 1 k.p.c. ustalenie zawarte w prawomocnym wyroku sądu odmawiającym rodzicom prawa do renty rodzinnej na tej podstawie, że żołnierz zmarły w wyniku wypadku pozostającego w związku ze służbą wojskową bezpośrednio przez śmiercią nie przyczynił się do ich utrzymania, wiąże inny sąd rozpoznający sprawę o jednorazowe odszkodowanie pieniężne z tytułu śmierci żołnierza wskutek takiego wypadku, a jeśli tak, to czy skutkiem owego związania jest niedopuszczalność prowadzenia przez ten inny sąd ponownego postępowania dowodowego co do tej okoliczności, a mianowicie, czy zmarły wskutek wypadku żołnierz bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do utrzymania rodziców. Należy w związku z tym podkreślić, że warunek, aby żołnierz zmarły wskutek wypadku pozostającego w związku ze służbą wojskową przyczynił się bezpośrednio przed śmiercią do utrzymania rodziców, stanowi zarówno konieczną przesłankę nabycia przez rodziców prawa do renty rodzinnej po zmarłym jak i przesłankę nabycia przez nich prawa do jednorazowego odszkodowania pieniężnego. W obu wypadkach konieczne jest zatem wykazanie, że zmarły rzeczywiście bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do utrzymania swoich rodziców. Sąd rozpoznający sprawę o jednorazowe odszkodowanie pieniężne, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób

pozostających w związku ze służbą wojskową, nie może jednak dowodzić okoliczności, czy syn wnioskodawców bezpośrednio przed śmiercią wskutek wypadku przyczynił się do ich utrzymania, jeżeli prawomocnym wyrokiem innego sądu odmówiono im prawa do renty rodzinnej na tej podstawie, że przesłanka ta nie została spełniona. Jeżeli zatem w postępowaniu w sprawie przyznania rodzicom zmarłego żołnierza renty rodzinnej sąd prawomocnym wyrokiem odmawiającym przyznania renty rodzinnej przesądził, że zmarły żołnierz nie przyczynił się bezpośrednio przed śmiercią do utrzymania rodziców, to ze względu na wyżej powołane przepisy prawa materialnego, jest to kwestia o charakterze prejudycjalnym, która wiąże inny sąd w postępowaniu w sprawie o jednorazowe odszkodowanie pieniężne. Związanie to oznacza, że w tym ostatnim postępowaniu niedopuszczalne jest przeprowadzenie jakichkolwiek dowodów w tej kwestii, nie tylko zaś dokonywania ustaleń odmiennych od tych, które przyjął jako podstawę faktyczną wyroku sąd w postępowaniu w sprawie nabycia prawa do renty rodzinnej. Oznacza to w rezultacie, że sądy w postępowaniu w sprawie jednorazowego odszkodowania pieniężnego nie mogły dokonywać żadnych ustaleń co do tego, czy zmarły żołnierz bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do utrzymania rodziców, jeżeli kwestia prejudycjalna została przesądzona prawomocnym wyrokiem innego sądu odmawiającego rodzicom zmarłego żołnierza prawa do renty rodzinnej.

Nie jest sporne, że między postępowaniem w sprawie przyznania prawa do renty rodzinnej po żołnierzu zmarłym w wyniku wypadku pozostającego w związku ze służbą wojskową a postępowaniem w sprawie jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tego samego tytułu nie zachodzi tożsamość podmiotowa, skoro w pierwszym postępowaniu po stronie pozwanego występuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w drugim zaś Wojewódzki Sztab Wojskowy. Jednakże przepis art. 365 § 1 k.p.c. inaczej niż przepis art. 366 k.p.c., nie wymaga, jak błędnie twierdzi wnoszący kasację, aby prawomocne orzeczenie sądowe wiązało inny sąd tylko w postępowaniu toczącym się między tymi samymi stronami, co strony postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem przesądzającym kwestię prejudycjalną.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====